

Se barnet **bakom** beteendet

En studie om barn som utsätter
andra barn för sexuella övergrepp

@EcpatSverige
Garvargatan 20
112 21 Stockholm
+46 (0) 8 598 920 00
info@ecpat.se
www.ecpat.se
www.dittecpat.se
www.ecpat.se/hotline
www.ecpat.se/vuxenstod
Ecpat Sverige, 2025

Rapportförfattare
Etta Meyer Qvarnström
Karin Heimdahl

Layout
Pär Carlsson, grafisk formgivare

Bilderna i denna rapport är genrebilder och personerna på bild har ingen koppling till innehållet eller citaten i rapporten.
Foto: iStock.com/Ecpat Sverige

Ecpat Sverige
Ecpat är en barnrättsorganisation som arbetar mot sexuell exploatering av barn. Det gör vi på flera sätt. Vi sprider kunskap om brottsligheten och förebygger så att barn och unga inte utsätts. Vi arbetar med opinionsbildning och påverkansarbete mot makthavare och vi samarbetar med myndigheter, företag och andra organisationer. Vi driver även Ecpat Hotline – en webbaserad anmälnings-sida, Ecpat Vuxenstöd samt Ditt Ecpat, där barn och unga kan få hjälp, stöd och kunskap om nakenbilder, sexuella kränkningar, hot och övergrepp på eller utanför nätet. Ecpat Sverige ingår i ett globalt Ecpat-nätverk med 134 organisationer i 110 länder.

Innehåll

Förord	5
Inledning	6
Ecpats erfarenheter	7
Vanliga missuppfattningar kring barn som utsätter barn	8
Citat från Ecpats frågeplank	10
Intervju, Lina Hasselberg	12
Intervju, Susanne Pettersson	14
Brottstyper	16
Intervju, Magdalena Hulth	18
Kunskapsspridning, riskbedömning och övergreppsspecifik behandling	20
Intervju, Poa Samuelberg	22
Intervju, Börje Svensson	24
Intervju, Anette Birgersson	28
Intervju, Mia Jörgensen	30
Vad har vi lärt oss?	32
Tips till viktiga vuxna i barns närhet	33

Förord

ATT BARN UTSÄTTER andra barn för sexuella övergrepp är en fråga som väcker starka känslor. Det är svårt att ta in att barn kan begå övergrepp mot andra barn – och ännu svårare att veta hur vi ska agera när det händer. På nätet har sexuella övergrepp blivit en del av vardagen för många barn och unga. Här finns både de som blir utsatta och de som själva utsätter andra. Ofta är gränserna flytande – samma barn kan ena stunden vara utsatt och i nästa stund den som utsätter.

I vårt arbete på Ecpat möter vi både barn som själva blivit utsatta och barn som berättar om sin oro för att de har gått över en gräns. Till vår stömlinje hör barn av sig med frågor om vad som är okej och inte när det gäller sex och samtycke. De allra flesta barn vill göra rätt, men de är osäkra på vad som gäller – och ibland söker de stöd för något de redan gjort som har skadat någon annan.

Barn som utsätter andra barn är inte en homogen grupp. Vissa har egna erfarenheter av utsatthet, andra lever med svårigheter med impulskontroll eller socialt samspel. Det finns inte en förklaring eller en insats som passar alla – och just därför är kunskap och förståelse så avgörande.

Med denna kunskapsöversikt vill vi bidra till ökad kunskap. Här får du ta del av erfarenheter från

experter, forskare och praktiker som under många år har arbetat nära de barn som själva utsatt andra. Deras perspektiv är viktiga för att vi vuxna ska kunna ge både det barn som blivit utsatt – och det barn som utsatt – det stöd de har rätt till.

Jag hoppas att denna studie kan bidra till nya insikter, väcka frågor och inspirera till handling. Först när vi ser både den som blivit utsatt och den som utsatt kan vi skapa förutsättningar för verklig förändring.

A K N B

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare Ecpat Sverige

Inledning

I **ECPATS STÖDVERKSAMHET** möter vi både barn som blivit sexuellt utsatta av andra barn, och barn som själva har utsatt andra. Att barn utsätter andra barn sexuellt är ett ämne som väcker både frågor och känslor. Hur vanligt är det? Varför händer det? Går det att förebygga? Finns det effektiv behandling för det barn som utsätter? Vilket ansvar har vuxenvärlden?

Forskningen visar att detta är relativt vanligt: omkring 30–50 procent av alla sexuella övergrepp mot barn begås av ett annat barn (Campbell et al., 2020). De allra flesta barn som utsätter andra barn är pojkar (Hackett et al. 2022).

Det handlar om en bred variation av sexualbrott – från att skicka en oönskad nakenbild till en jämnårig, till fysiska sexuella övergrepp mot

yngre barn. Även motiv och drivkrafter bakom övergreppen varierar (Campbell et al., 2020). Gruppen barn som utsätter andra barn är därför inte enhetlig.

Vi ser ett behov av att samla kunskap om barn som utsätter barn och belysa frågan utifrån flera perspektiv. I den här rapporten har vi intervjuat ett flertal personer med olika typer av expertis på området för att få deras perspektiv på denna laddade och komplexa fråga. Vi delar även Ecpats egna erfarenheter av att möta barn som utsatt andra barn och presenterar siffror från vår undersökning Nude på nätet som tydligt visar hur utbrett fenomenet är. Vi hoppas att rapporten både ska kunna ge svar och väcka nya frågor kring en företeelse som är i behov av ökad uppmärksamhet.

Ecpats erfarenheter

ECPATS STÖDLINJE OCH frågeplank vänder sig både till barn som blivit utsatta och till barn som själva utsätter andra. Vanligast är att det är det utsatta barnet som hör av sig, men det händer även att barn som själva utsatt – eller som är oroliga för att ha gjort det – hör av sig.

De flesta ärenden rör frågor kring samtycke och ålderskillnader. Det kan handla om oro över att ha gått över någon annans sexuella gränser, eller om situationer där barnet vet att det skett och därför har frågor om rättsprocesser eller möjliga påföljder.

Det kan även handla om större åldersskillnader mellan barn under 15 år och äldre barn under 18 år, där de som hör av sig uttrycker att de helt enkelt vill “göra rätt”.

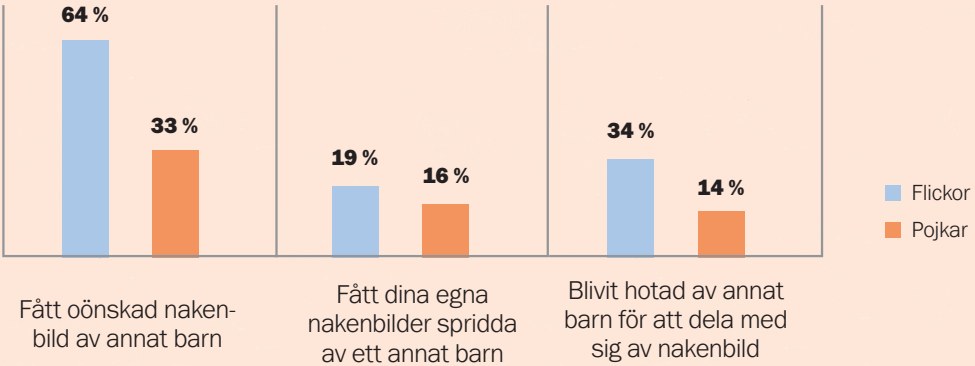
Vi vet att barn utsätter andra barn för sexuella övergrepp. Trots det utgör barn som själva utsatt endast en liten del av de kontakter som kommer till stödlinjen Ditt Ecpat. De som vänder sig till oss berättar i många fall om en rädsla för att söka hjälp från vuxenvärlden av oro för bestraffning eller andra konsekvenser.

Även de barn som utsätter andra har rätt till stöd och hjälp. Här måste vuxna ta ett större ansvar och visa öppenhet för att prata med barn, inte bara om risken för att själv bli utsatt – utan även om risken att utsätta någon annan.

I Ecpats årliga webbundersökning Nude på nätet ställer vi frågor till barn mellan 10 och 17 år om sexuell utsatthet. I de fall barnen svarar att de blivit utsatta får de en följdfråga om vem som utsatt dem.

Resultaten (Ecpat, 2025) visar att det är vanligt att barn utsätter andra barn för sexualbrott online. Framför allt handlar det om att barn skickar oönskade nakenbilder till varandra, eller sprider varandras bilder. Till exempel svarade 64 procent av flickorna att de fått en oönskad nakenbild från ett annat barn och 19 procent berättade att ett annat barn spridit deras nakenbilder. Det är även relativt vanligt att barn hotas av andra barn för att få dem att dela nakenbilder. 34 procent av flickorna och 14 procent av pojkarna i undersökningen hade upplevt detta.

Andel barn som utsatts av andra barn

I undersökningen ställdes även direkta frågor till barnen om om de utsatt andra. Här uppgav 18 procent av barnen att de någon gång skickat en oönskad nakenbild och 11 procent svarade att de någon gång hade spridit någon annans nakenbild.

Vanliga missuppfattningar kring barn som utsätter barn

“Att de är pedofiler. Ytterst få av de unga förövarna är pedofiler. Det vanligaste är att hormonerna och den påträngande sexualiteten blir otyglad på grund av att ungdomen lever i ett utanförskap när det handlar om vänner och sammanhang. Detta gäller för de ungdomar som förgriper sig på mindre barn. Sen finns det ju naturligtvis killar som hänger i gäng, lever i kriminalitet som också begår våldtäkter på jämnåriga. Där handlar det mer om ett moralupplöst liv och okänslighet inför vad andra vill och känner.”

Börje Svensson, legitimerad psykoterapeut, handledare och konsult

“Att de är onda människor. Jag har fått försvara dessa barn otroligt mycket när andra har frågat hur jag kan jobba med de här barnen. I slutet av dagen är de bara barn som är i behov av att få hjälp.”

Lina Hasselberg, behandlingspedagog och rådgivare på Ecpat

“Att det alltid fyller ett sexuellt syfte. Det är en vanlig missuppfattning.”

Poa Samuelberg, psykolog och utredare

“En vanlig missuppfattning är att det inte blir några konsekvenser för barn som begår brott.”

Susanna Pettersson, barnrättsjurist på Ecpat Sverige

“Att de tänker på att begå sexuella övergrepp. Så fort någon har begått ett övergrepp på ett barn tänker man att personen är pedofil men så är det inte. Det är en väldigt liten andel. De allra flesta barn och unga skulle ju mycket hellre ha sex eller göra sexuella saker med någon som också vill vara sexuell med dem.”

Anette Birgersson, legitimerad psykoterapeut, föreläsare och utbildare

“Att straff, stigmatisering och uthängning skulle vara effektiva verktyg. Terminologin kring gruppen blir stigmatiserande och många tänker att de är empatistörda. Ingen vill identifiera sig med det hårda språkbruket och det blir inte hjälpsamt för nån. Vi behöver ha en utsträckt hand. Det är helt okej att ha problem inom området och det man ska göra då är att be om hjälp.”

Mia Jörgensen, psykolog

Citat från Ecpats frågeplank

"Jag och min tjej låg för första gången för ett tag sen. Det kändes jättebra. Men jag är liksom rädd att det inte var bra för henne eller att hon tycker att jag gjorde något som hon inte var med på. Hon sa inte så mycket om det. Kan det betyda att hon egentligen inte ville?"

Kille 15 år, 2025

"Jag och min kille, som är 13 år, har tagit på varandra. Vi har båda samtycke men eftersom jag är 15, så känns det inte bra på det sättet. Vad ska jag tycka, tänka och göra?"

Tjej 15 år, 2024

"Vad är en okej åldersskillnad? Jag e 16 och tycker de yngsta är typ 13, eller vad är okej?"

Kille 16 år, 2024

"Jag va jättefull igår kväll o idag vakna jag upp med en 12-åring bredvid mig. Hon säger att vi har haft sex o allt sånt men kommer inte ihåg något. Har jag gjort fel?"

Kille 16 år, 2024

"Kan en 13-åring ha sex med en 9-åring?"

Kille 13 år, 2025

"Får jag knulla redan nu med en kille som jag är ihop med som är två år yngre än mig?"

Tjej 12 år, 2024

"Jag har råkat våldta någon. Vad ska jag göra? Jag är rädd att få fängelse och sånt och förstöra hela mitt liv. Vad ska jag göra? Snälla hjälp"

Kille 16 år, 2025

Lina Hasselberg
rådgivare, Ecpat

“Det gäller att se barnet bakom beteendet”

LINA ÄR UTBILDAD behandlingspedagog och arbetar som rådgivare på Ecpat. Hon bemannar bland annat stödlinjen Ditt Ecpat för barn och unga samt Ecpats Vuxenstöd. Innan hon började på Ecpat arbetade Lina i sex år på ett HVB-hem för unga pojkar med ett sexuellt avvikande beteende.

Hennes erfarenhet är att det kan finnas flera anledningar till att ett barn begår övergrepp på andra barn.

“Saknad av närhet och kärlek. Att inte ha några samhörigheter - inga vänner. Alla behöver få kärlek, närhet och att få känna gemenskap. Det man inte får, det tar man för att uppfylla sina behov.”

Ecpats stödlinje möter främst barn som har blivit utsatta för sexuella övergrepp, men även de barn som har utsatt någon annan är välkomna att ta kontakt. Enligt Lina är de vanligaste anledningarna till att barn som är utsatt kontaktar Ditt Ecpat

“Det jag vill att barnet ska ha med sig är att man kan göra rätt och man kan lära sig av sina misstag och göra andra val framåt.”

att de på olika sätt har gått över någon annans gränser. Det brukar främst handla om spridning av nakenbilder eller situationer där barnet själv varit över 15 år haft sex med någon som var under 15 år. I vissa fall har kontakterna även handlat om vad som är samtycke.

“De vill prata om det som har hänt, de vill veta om de har våldtagit någon. Eller att man har gjort något annat som man går och tänker på och behöver få ur sig. Det pratas mycket om skam och skuld hos de som har blivit utsatta, men min erfarenhet är att även barn som har utsatt någon annan kan känna mycket skam och skuld.”

Lina menar att det inte är någon stor skillnad mellan att ge stöd till barn som blivit utsatta och barn som utsatt någon annan. Skillnaden ligger snarare i vad som behöver lyftas fram under samtalen. När

det gäller de barn som utsatt någon annan behöver rådgivaren synliggöra det utsatta barnets perspektiv – vad det barnet kan ha känt och hur det kan ha påverkats av det som hänt. Motsvarande – att synliggöra perspektivet hos den som utsatt – görs i regel inte under samtal med barn som själva blivit utsatta.

“Man kan kanske tro att det borde skilja sig jättemycket men båda delarna är barn som behöver stöd och hjälp, men på lite olika sätt. Det är klart att den som har utsatt någon behöver stöd i att det inte ska hända igen, medan den som blivit utsatt snarare behöver stöd i hur man ska gå vidare och få rätt hjälp med det. Man får inte glömma att den som har utsatt någon annan också har rätt till stöd. Det gäller att se barnet bakom beteendet.”

Det Ecpat ofta förmedlar till barn som utsatt någon annan är att det är positivt att de själva har insett att det de gjort var fel och att det går att agera annorlunda framåt.

“Det jag vill att barnet ska ha med sig är att man kan göra rätt och man kan lära sig av sina misstag och göra andra val framåt.”

Tidslinje: barn och sexualbrott i lagstiftningen:

SAMHÄLLETETS SYN PÅ barn, sexualitet, samtycke och vad som är brottsligt eller skadligt är inte konstant. Uppfattningar förändras över tid, vilket avspeglas både i lagstiftning och i förhållningssätt till barn.

Susanna Pettersson
barnrättsjurist, Ecpat

”Det är skillnad på vad som är brottsligt och vad som är straffbart”

SUSANNA PETTERSSON ÄR barnrättsjurist på Ecpat Sverige. Vi har frågat henne om hur lagstiftningen kring sexualbrott mot barn har sett ut från 1800-talet fram till idag. Hon berättar också om skillnaden mellan vad som är straffbart och vad som är brottsligt samt vilka påföljder som kan bli aktuella när ett barn har utsatt ett annat barn för sexualbrott.

Hur ser lagstiftningen ut kring barn som utsätter andra barn?

Det finns ingen särskild lagstiftning som gäller barn som utsätter andra barn för brott. De regler som avgör vad som är brottsligt är desamma för alla oavsett ålder. Däremot finns det särskilda bestämmelser för om och hur barn kan hållas straffrättsligt ansvariga.

Straffrättsåldern, alltså den ålder då ett barn kan dömas för ett brott, har varit 15 år sedan slutet av 1800-talet.

Det är skillnad på vad som är brottsligt och vad som är straffbart. Ett barn under 15 år kan fortfarande göra något brottsligt och där gäller samma lagstiftning som för vuxna. Skillnaden är att ett barn under 15 år inte har straffrättsligt ansvar, så det är påföljderna som skiljer sig åt.

Barn mellan 15 och 17 år kan inte dömas till fängelse, och även om det är möjligt för dem att dömas till böter är detta en påföljd som ska undvikas i största möjliga mån. Vanligare är olika ungdomspåföljder.

Ungdomspåföljder

- **Sluten ungdomsvård** – verkställs vid särskilda ungdomshem inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Det innebär frihetsberövande men kombineras vård och anpassade insatser för barn och unga.
- **Ungdomsövervakning** – kan bli aktuell vid mindre allvarliga sexualbrott. Ungdomen bor hemma men måste regelbundet träffa en särskild övervakare eller koordinator från Kriminalvården. Ungdomsövervakning kan även innebära inskränkningar, till exempel förbud att vistas ute på kvällar och helger.
- **Ungdomsvård** – ges när det finns ett behov av vård- eller behandlingsinsatser som kan genomföras utanför sluten ungdomsvård. Det kan röra olika typer av behandlingsprogram från socialtjänsten eller gruppsamtal. Tanken är att barn och unga ska få hjälp snarare än att bestraffas. Om vården inte fungerar frivilligt kan det bli aktuellt med tvångsomhändertagande med stöd av LVU (lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga).
- **Ungdomstjänst** – innebär att den unge utför oavlönat arbete på sin fritid under ett visst antal timmar. Insatsen kombineras med gruppsamtal eller annan verksamhet som socialtjänsten ansvarar för. Ungdomstjänst ges bara till ungdomar som bedöms vara lämpliga för påföljden.

Ansvarsfrihetsregeln

Enligt svensk lagstiftning är huvudregeln att en person under 15 år inte kan samtycka till sex. Innebär det då att en 15-åring som har sex med en 14-åring kommer att straffas för det? Susanna förklarar att det inte är riktigt så enkelt. För att bedöma om ett straff ska dömas ut tar domstolen genom en helhetsbedömning ställning till om det är uppenbart att det inte handlar om ett övergrepp mot barnet som inte fyllt 15 år. Bland annat tar

domstolen hänsyn till barnets ålder och skillnaden i ålder och mognad mellan de inblandade. Om det är tydligt att det inte handlar om ett övergrepp ska personen gå fri från ansvar. Susanna betonar dock att domstolar kan göra olika bedömningar av vad som är en liten skillnad i ålder och mognad. Utifrån förarbetena ska det väga tungt hur nära sin 15-årsdag den yngre parten är.

Brottstyper

EXEMPEL PÅ SEXUALBROTT som dokumenteras inkluderar våldtäkt och våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp och sexuellt övergrepp mot barn samt utnyttjande av barn för sexuell posering. Även andra brott än sexualbrott kan aktualiseras beroende på omständigheterna, såsom förtal, olaga hot, olaga tvång och olaga integritetsintrång.

Nedan följer en icke uttömmande lista med sammanfattningar av några av dessa brott.

Barnpornografibrott

(Brottsbalken 16 kap. 10 a §)

I princip all hantering av barnpornografi är olaglig. Det är olagligt att exempelvis producera, inneha, sprida eller titta på sådant material. Med material avses bland annat bilder och filmer.

Med barn avses i detta sammanhang en person som inte är fullt pubertetsutvecklad, eller – när det framgår av materialet och omständigheterna runt materialet – en person under 18 år. Material anses vara pornografiskt bland annat om det skildrar sexuella övergrepp mot barn, har fokus på ett barns könsorgan eller på annat sätt har ett sexuellt motiv.

Våldtäkt/våldtäkt mot barn

(Brottsbalken 6 kap. 1 respektive 4 §§)

Brottet våldtäkt innebär att någon genomför ett samlag eller därmed jämförbar sexuell handling med en annan person som inte deltar frivilligt. Våldtäkt mot barn avser samma typ av handling mot ett barn under 15 år, som huvudregel oavsett om barnet deltagit frivilligt eller inte.

Sexuellt övergrepp/ sexuellt övergrepp mot barn

(Brottsbalken 6 kap. 2 respektive 6 §§)

Brottet sexuellt övergrepp omfattar sexuella handlingar som inte är att betrakta som samlag men som ändå kränker offrets sexuella integritet.

Utnyttjande av barn för sexuell posering

(Brottsbalken 6 kap. 8 §)

Brottet utnyttjande av barn för sexuell posering innebär att någon utnyttjar, ser till eller underlättar att ett barn under 15 år poserar sexuellt. Det kan till exempel handla om att titta på ett barn som poserar i en videochatt. Brottet omfattar också att försätta barnet i en sådan situation som innebär en sexuell posering utan att barnet aktivt medverkar, till exempel när barnet sover. Om barnet är mellan 15 och 17 år aktualiseras brottet endast om poseringen skadar barnets hälsa och utveckling, till exempel om poseringen skett mot betalning eller under hot eller tvång.

Sexuellt ofredande/ sexuellt ofredande mot barn

(Brottsbalken 6 kap. 10 §)

Brottet sexuellt ofredande respektive sexuellt ofredande mot barn avser gärningar av sexuell karaktär som inte omfattas av andra sexualbrott. Gärningarna kan vara fysiska, verbala och/eller visuella.

Olaga tvång

(Brottsbalken 4 kap. 5 §)

Med olaga tvång avses att genom våld eller hot om brottslig gärning få någon att göra något, tåla något eller låta bli att göra någonting. Att hota någon med att sprida dennes nakenbilder om personen inte skickar fler är ett exempel på olaga tvång.

Olaga hot

(Brottsbalken 4 kap. 5 §)

Olaga hot är ett brott som innebär att någon uppträder hotfullt på ett sätt som gör att den

Brottet sexuellt ofredande respektive sexuellt ofredande mot barn avser gärningar av sexuell karaktär som inte omfattas av andra sexualbrott.

hotade personen fruktar för sitt eget eller för någon annans liv eller säkerhet. Det måste röra sig om ett hot om brottslig gärning.

Olaga integritetsintrång

(Brottsbalken 4 kap. 6 c §)

Olaga integritetsintrång innebär en person gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa typer av privata bilder eller uppgifter med syfte att orsaka allvarlig skada. Både stillbilder och rörliga bilder omfattas av lagen, oavsett hur spridningen har skett. Bilder på en helt eller delvis naken kropp och uppgifter om en persons sexualliv innefattas exempelvis av lagen.

Förtal

(Brottsbalken 5 kap. 1 §)

Förtal innebär att någon lämnar en så kallad ärekränkande uppgift om en annan person, med syfte att utsätta denne för andras missaktning. Det saknar i regel betydelse om uppgiften är sann eller inte.

“Nu så pratar man ju inte ens om barn som sexuella varelser”

Magdalena Hulth
forskare, Stockholms universitet

MAGDALENA HULTH ÄR forskare på Stockholms universitet och disputerade i år i förskoledidaktik. Hon är även utbildad förskollärare med praktisk erfarenhet från arbete i förskola. Hennes avhandling “Vi pratar ju inte om det” studerar sexualpedagogik i en svensk förskolekontext.

Ecpat har frågat Magdalena om synen på barns sexualitet, barns gemensamma sexuella utforskande och barn som utsätter andra barn för sexuella övergrepp – ur ett historiskt perspektiv.

Magdalena berättar att hon har analyserat handledningsmaterial för förskolepedagoger och hur dessa beskrivit hur sexualpedagogik i förskolan bör bedrivas. Den tidsperiod som undersökts är från 1960-talet till nutid.

1960-1980-talet: öppen syn på barns sexualitet

Under 60-, 70- och början av 80-talet beskriver Magdalena att synen på barn som sexuella varelser var ett naturligt inslag i sexualpedagogiken.

“Det sunda beskrivs som ‘barnen är nakna, de utforskar, de gör samlagsrörelser, de pussar varandra på kroppen och använder sexuella ord’.”

Barns sexuella utforskande av varandra sågs som en rättighet och uppmuntrades av pedagoger på förskolan. Magdalena berättar om en text i handledningsmaterialet där en pojke vid upprepade tillfällen ber en flicka visa snippan. Flickan ville inte men gick till sist med på det mot att pojken visade sin snopp. Pedagogerna hade inte ingripit i situationen. Detta beskrivs i materialet som något positivt då flickan genom händelsen överkommit en rädsla.

Magdalena berättar vidare om hur pedagogerna under denna tid kunde uppmanas att avdramatisera vuxna blottare för barn.

“Bjud in en blottare till förskolan så man kan få prata med dem. Men det var ju innan man hade insett att blottare kanske ofta tog ett steg längre efter ett tag. Att blottning kanske är första steget till att sedan göra något värre.”

Magdalena understryker att mycket i materialet från 1960–80-talet kan ifrågasättas, men menar samtidigt att vissa delar fortfarande är värdefulla – exempelvis att se barn som sexuella varelser med rätt att ägna sig åt sexuellt utforskande.

1990-talet: fokus på övergrepp

På 1990-talet började sexuella övergrepp och incest uppmärksammas som ett samhällsproblem i Sverige. I samband med detta började en del av barns sexuella uttryck allt oftare tolkas som tecken på att barnet hade blivit utsatt för övergrepp. Rädslan kring barns sexuella agerande var då fokuserad på vuxna som potentiella förövare – inte på att barn skulle utsätta andra barn.

Den grundläggande synen på barns sexuella utforskande var fortfarande positiv, men materialet började också innehålla mallar för vilka sexuella uttryck som ansågs normala och inte.

“De är noga med att barn har en sexualitet och har rätt att utforska den, men att det inte får vara för likt vuxnas sexuella lekar. Så att exempelvis oralsex ses som en varningsflagg, men att kanske titta eller ta på varandra, eller leka doktorslekar ses som normalt.”

2000-talet och framåt: en mer sluten syn

Under 2000-talet har utvecklingen inneburit att betydelsen och värdet av barns sexualitet har ytterligare har tonats ned.

“...det som jag kanske mest har intresserat mig för är ju att nu så pratar man ju inte ens om barn som sexuella varelser, utan det är bara stopp.”

Magdalena beskriver att strävan att skydda barn från vuxna förövare också lett till att barn skyddas från andra barn. Synen på barn som potentiella förövare har utvecklats relativt nyligen ur ett sexualpedagogiskt perspektiv.

“Förskolepedagoger i studien måste rapportera att barnen hade tittat på varandras snoppar. Och då innebär det att man måste göra en rapport som ska vidare upp till både chef och sen kommunen, men även rapportera till föräldrarna.”

Sammanfattande reflektion

Magdalena konstaterar att synen på barns sexualitet och gemensamma sexuella utforskande har förändrats avsevärt sedan 1960-talet. Sexualpedagogiska utmaningar finns fortfarande och det är inte alltid enkelt för pedagoger att avgöra vilka sexuella uttryck som är en del av barns naturliga utforskande och vilka som bör väcka oro för övergrepp.

“Vuxna är rädda för att så fort barn vet något om vuxnas sexlekar så betyder det att de har blivit utsatta för något. Men egentligen är det inte så konstigt att barn vet olika sätt att ha sex på, utan att barnet själv varit utsatt för något. Men det kan ju också vara så att de har blivit det.”

Synen på barns sexualitet i förskolan

- **1960–80-tal, Öppen och uppmuntrande syn.** Barn sågs som sexuella varelser med rätt att utforska sin sexualitet. Pedagoger uppmanades att avdramatisera barns sexuella lekar.
- **1990-tal, Fokus på övergrepp.** Barns sexuella uttryck tolkades ofta som tecken på utsatthet. Rädslan riktades mot vuxna förövare, inte barn som förövare. Synen på barns utforskande var fortfarande i grunden positiv men reglerades allt mer.
- **2000-tal och framåt, Sluten syn.** Betydelsen av barns sexualitet tonades ned. Synen på barn som potentiella förövare har utvecklats relativt nyligen och leder idag till fler rapporteringskrav för pedagoger.

Kunskapsspridning, riskbedömning och övergreppsspecifik behandling

SOM FRAMGÅR AV intervjun med Magdalena Hulth har samhällets syn på barns sexualitet förändrats avsevärt under de senaste femtio åren. Från att barns sexuella utforskande uppmuntrades av vuxenvärlden på 1960-talet - ibland på ett sätt som idag framstår som problematiskt - har utvecklingen gått mot en mer skyddande och försiktig inställning.

Barns sexuella ageranden har idag större tendens att väcka oro och ses som en signal om att barnet inte mår bra, eller som en varningssignal för att barnet kan utgöra en risk för andra barn. Ett nytt perspektiv har vuxit fram: barn ses inte enbart som offer utan också som potentiella förövare. Parallellt har lagstiftningen stärkts bland annat

när det gäller definitioner av våldtäkt mot barn, samtycke och särskilt utsatta situationer. När barn utövar sexuellt gränsöverskridande eller skadande beteende mot andra barn väcker det ofta starka känslor hos vuxna i barnets närhet - inte minst hos professionella, som behöver ha rätt kunskap och organisatoriskt stöd för att hantera situationen. Mot denna bakgrund blir frågan om behandling och kunskapsspridning till yrkesverksamma central.

Hur ser samhällets ansvar ut när ett barn har utsatt ett annat barn? Vilka insatser finns? Och hur kan de utformas på ett sätt som tar hänsyn till både det barn som utsatt - och det barn som blivit utsatt?

Poa Samuelberg:
psykolog

POA SAMUELBERG ÄR psykolog med erfarenhet av kliniskt arbete inom barn- och ungdomspsykiatri, både med barn som blivit utsatta och med barn som utsatt andra. Sedan 2018 arbetar Poa som utredare Barnafriid vid Linköpings universitet, där hon bland annat varit projektledare för att ta fram en digital utbildning för yrkesverksamma om barn och unga med sexuella beteendeproblem.

Poa betonar att barn och unga med sexuella beteendeproblem är en heterogen grupp. Många har även andra beteendeproblem, vissa har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, och en del har själva varit utsatta för sexuella övergrepp, integritetskränkningar eller våld. Hon framhåller också vad forskningen visar: så stor andel som 30–50 procent av sexuella övergrepp mot barn begås av någon under 18 år.

”Det innebär att professionella som möter barn och unga som utsatts för våld inklusive sexuella övergrepp, behöver göra en bred kartläggning, som också fångar eventuella svårigheter att förstå och respektera andras gränser kopplade till integritet och kroppslig intimitet.”

Barnafrids digitala utbildning

När vi ber Poa berätta om Barnafrids digitala utbildning om barn och unga med sexuella

beteendeproblem beskriver hon den som ett kompetensprogram som syftar till att nå ut till så många yrkesverksamma som möjligt. Utbildningen är digital och kostnadsfri, och ambitionen är att ge evidensbaserad kunskap till professionella inom framför allt socialtjänst, hälso- och sjukvård, rättsväsende, skola och förskola.

Utbildningen innehåller både kunskap om sexuell normalutveckling hos barn och unga och om vad som kan vara avvikande eller atypiskt, för att öka möjligheter till tidig identifiering. Poa menar att sexuella beteendeproblem hos barn kan upptäckas redan så tidigt som vid tre till fyra års ålder och att det därför är viktigt att förskola och barnhälsovård har kompetens att fånga upp signalerna. Hon framhåller samtidigt att det inte går någon knivskarp gräns mellan normalt och avvikande beteende.

“Det är en väldigt heterogen grupp”

”...det är en glidande skala där beteenden behöver förstås i sin kontext. Sexuella beteendeproblem kan beskrivas som ett kontinuum från mindre oroande problematiska och kränkande beteenden till allvarliga och skadliga beteenden. En del sexuella beteendeproblem drabbar omgivningen indirekt medan vissa är direkt riktade mot andra.”

”...det är en glidande skala där beteenden behöver förstås i sin kontext”

Risk för överproblematisering

Vi frågar Poa om det finns risker med ett alltför starkt fokus på att identifiera sexuella beteendeproblem hos barn och unga. Kan det leda till att barns sexuella utforskande överproblematiseras? Här betonar hon vikten av att alltid förstå barnets beteende i sitt sammanhang.

Hon avråder från att använda sig av förenklade checklistor som ibland sprids på nätet och som syftar till att identifiera barns sexuella beteendeproblem. Sådana verktyg riskerar att bli statiska och kan leda till fel slutsatser.

Vad yrkesverksamma bör veta

Vad är då viktigt för yrkesverksamma att känna till om barn som utsätter andra barn?

“Framför allt att det är en väldigt heterogen grupp. Det är det första. Vi behöver försöka förstå beteendets funktion oavsett ålder. Det handlar om svårigheter att förstå och hantera sina egna impulser, och att sexuella beteenden kan fylla många olika funktioner. Det kan ha en sexuellt driven funktion, men det behöver inte vara så. Hos barn innan puberteten är beteendet exempelvis sällan kopplat till en sexuell drivkraft. Insatser syftar vanligtvis till att lära barnet eller ungdomen att förstå och hantera sina egna impulser, med stöd från en eller flera omsorgspersoner. För de som har en mer omfattande problembild är myndighetssamverkan och multimodala insatser centralt.”

“Gränser är ett tema som löper under hela behandlingstiden”

Börje Svensson
legitimerad psykoterapeut

BÖRJE SVENSSON ÄR legitimerad psykoterapeut och har även arbetat som handledare och konsult. Han har lång erfarenhet av att möta både barn som utsatts och barn som utsatt andra för sexuella övergrepp. Under 1990-talet var Börje med och grundade till Centrum för barn i kris, som drevs av Rädda Barnen. Mottagningen tog bland annat emot barn och unga som begått sexuella övergrepp. Börje betonar dock att dessa barn dock inte betraktades som förövare, utan som offer, då de ansågs vara för unga för att kunna ta ansvar för sina sexuella beteenden.

Under de senaste åren har Börje arbetat terapeutiskt på HVB-hemmet Lappetorp i Nyköping med målgruppen pojkar som utsatt andra barn sexuellt.

När vi frågar Börje vad som förändrats under de år han varit verksam menar han att själva behandlingen inte har förändrats särskilt mycket. Däremot har användbara riskbedömningsinstrument tillkommit och kunskapen om unga förövare har spridits. Idag finns kompetens för att möta och behandla målgruppen på flera olika håll.

Synen på barn som utsätter

Hur har då synen på barn som utsätter andra barn sexuellt förändrats under de årtionden Börje arbetat med frågan?

“Framförallt har det blivit mer känt att även ungdomar begår sexuella övergrepp. Unga förövare som förgriper sig på yngre barn tror jag blir pedofilstämplade av omgivningen i högre grad nu än då.”

Det kan finnas flera möjliga orsaker till att ett barn utvecklar sexuellt problematiska beteenden. Bristande förmåga till inlevelse i andra människor är en riskfaktor som kan göra det svårt att förstå och respektera andras gränser.

“En stor grupp ungdomar jag kommit i kontakt med är de som av olika skäl inte har kunnat fungera med jämnåriga kamrater. Barn som har blivit mobbade, barn som inte förstår hur man ska fungera med jämnåriga.”

Behandling i praktiken

Börje beskriver att övergreppsspecifik behandling kan se ut på lite olika sätt beroende på vem som tillämpar den. Det viktigaste är dock att det finns en vilja till förändring hos barnet. När viljan är på plats är det centralt att inledningsvis gå igenom det som hänt – inget ska sopas under mattan. På så vis skapas förutsättningar för barnet att ta ansvar för sina handlingar.

“Utan klientens vilja kan man slänga alla manualer i papperskorgen.”

Enligt Börje är detta avgörande för att barnet inte ska förvränga bilden av händelseförloppet och därmed lura sig själv att det inträffade inte var så allvarligt. Behandlingsarbetet behöver också fokusera på gränser:

“Förövaren har överskridit andras gränser och har ofta problem med gränser även i andra sammanhang. Gränser är ett tema som löper under hela behandlingstiden.”

Ett annat viktigt behandlingsområde är känslor – både att lära sig uttrycka känslor, förstå andras känslor och bli bättre på att tolka sina egna. För att behandlingen ska fungera är flera faktorer avgörande. I öppenvården behövs stöd från vuxna, helst föräldrar som ser till att ungdomen kommer till behandling. Vidare är det viktigt att det uppstår en så kallad allians mellan barnet och terapeuten. Det vill säga att barnet känner tillit och känner att terapeuten vill barnet väl. Allra viktigast är motivationen – att klienten själv verkligen vill nå en förändring.

Börjes lista på viktiga komponenter i behandling

- **Att göra det verkliga** verkligt genom att gå igenom övergreppen i detalj, till exempel genom att läsa domar och förhör med offer. Annars riskerar skammen att leda till att barnet vill glömma.
- **Att arbeta med gränser.** Barn som utsatt och har överskridit andras fysiska och psykiska gränser kan själva ha erfarenhet av att ha fått sina gränser kränkta.
- **Motverka kognitiva förvrängningar** där förövaren intalar sig att övergreppet inte var så allvarligt eller att offret ville.
- **Att arbeta med relationer, intimitet och social förmåga.** Viktigt att skilja mellan intimitet och sexualitet, med fokus på ömsesidighet och jämlika relationer.
- **Att prata om sexuella fantasier.** Kräver förtroende så att ungdomen vågar prata även om avvikande sexuella fantasier.
- **Utveckla empati och offermedvetenhet,** för att förstå brottsoffer i allmänhet och sitt eget offer i synnerhet.
- **Att arbeta med känslor.** Utveckla förmågan att förstå och hantera känslor och se dem som en vägledning i tillvaron.

“Då ansågs det inte så ‘fint’ att jobba med dem som hade utsatt andra”

Anette Birgersson
sociohom, legitimerad psykoterapeut,
föreläsare och utbildare

ANETTE BIRGERSSON ÄR sociohom, legitimerad psykoterapeut, föreläsare och utbildare med 30 års erfarenhet av att arbeta med barn som utsätter andra barn sexuellt.

Vid den tidpunkt Anette började arbeta med den här gruppen var kunskapen på området betydligt mer begränsad än idag. Det fanns till exempel inga kvalitetssäkrade instrument för att bedöma återfallsrisk. Hon började därför tidigt arbeta med metodutveckling, bland annat genom utvecklingsprojekt drivna av Socialstyrelsen.

Barn i olika åldrar

Anette har erfarenhet av att möta barn i många olika åldrar, där det yngsta barnet hon arbetat med endast varit tre år gammalt. Hon beskriver att sexuella beteendeproblem brukar betraktas och behandlas på olika sätt beroende på om barnet kommit in i puberteten eller inte.

Hos yngre barn handlar det ofta om att förstå vilken funktion beteendet fyller och vilka behov eller sårbarheter barnet har. Därför görs alltid en traumautredning, och det är inte ovanligt att barnet har erfarenheter av olika typer av trauman.

Även bland äldre barn är traumatiska erfarenheter relativt vanliga men här kan förklaringarna också ligga i sexuell nyfikenhet eller en kombination av färdighetsbrister – som till exempel svårigheter att styra impulser, eller relations- och samspelssvårigheter som leder till gränsöverskridanden. Anette understryker att barns sexuella beteendeproblem i de flesta fall inte ska tolkas som att barnet eller ungdomen är sexuellt avvikande:

“De allra flesta som begår sexuella övergrepp har inte ett avvikande sexuellt intresse så att de tänder på våld eller att de tänder på att begå övergrepp på andra. Det är väldigt få av alla dem jag har träffat som har det.”

Riskbedömningar

Anette har under många år genomfört riskbedömningar med hjälp av instrumentet ERASOR (Estimate of Risk of Adolescence Sexual Offense Recidivism). Hon har även lång erfarenhet av att utbilda andra i riskbedömningar. Uppdraget kommer oftast från socialtjänsten.

När Anette gör en riskbedömning utgår hon alltid från brottsoffrets berättelse. En tydlig berättelse är en förutsättning för en bedömning, och därför är det viktigt både för den utsatta och den som utsatt att händelsen blir polisanmäld.

Därefter inhämtas tillgänglig information, såsom socialtjänstutredningar, polisförhör och journalanteckningar. Anette genomför också intervjuer med anhöriga, skolpersonal och andra professionella i barnets närhet. Slutligen sammanställs helheten utifrån en checklista vilket leder fram till den sammanvägda bedömningen.

Utifrån denna lämnas en rekommendation till socialtjänsten. Om risken för återfall bedöms vara hög eller måttlig rekommenderas övergreppsspecifik behandling. Även vid låg risk kan vissa mer begränsade insatser bli aktuella.

Utveckling över tid

Under sin yrkesbana har Anette sett ett växande intresse och en stigande kunskapsnivå bland professionella som möter barn som utsätter andra barn. Det är en tydlig skillnad jämfört med 1990-talet. Samtidigt menar hon att det fortfarande är alldeles för få barnpsykiatriska kliniker och behandlingsenheter inom socialtjänsten som erbjuder övergreppsspecifik behandling.

“När jag började, då ansågs det inte så ‘fint’ att jobba med dem som hade utsatt andra”

Idag finns en större förståelse för att det är nödvändigt att arbeta även med barn som utsätter, för att förebygga att sexuella övergrepp sker. Samtidigt ser hon fortfarande en tendens att den här gruppen faller mellan stolarna och att socialtjänsten, Barnahus och barn- och ungdomspsykiatri saknar en tydlig ansvarsfördelning i förhållande till dem.

Anette pekar också på svårigheten att få finansiering till att bedriva forskning kring barn och unga med sexuella beteendeproblem, vilket bromsar utvecklingen på området.

Bedömningsinstrumentet ERASOR

ERASOR (Estimate of Risk of Adolescent Sexual Offense Recidivism) är ett riskbedömningsinstrument som används för att bedöma den kortsiktiga risken för återfall i sexualbrott hos barn och unga mellan 12 och 18 år. Syftet med riskbedömningsinstrument är att säkerställa att bedömningar görs på ett systematiskt, objektiva och vetenskapligt sätt. ERASOR mäter riskfaktorer inom fem kategorier:

- sexuella intressen, attityder och beteenden
- sexuell övergreppshistoria
- psykosocialt fungerande
- familjens och omgivningens fungerande
- behandling

Den sammanfattande bedömningen slår sedan fast om barnet har en låg, måttlig eller hög risk för att återfalla i sexualbrott (Worling, 2004).

Mia Jörgensen
psykolog

“Jag är inte van vid en klientgrupp som inser att de har gjort något fel”

MIA JÖRGENSEN ÄR psykolog och har under tio års tid arbetat på Statens institutionsstyrelse (SiS) med gruppen barn som utsätter andra barn. Hon har framför allt arbetat kliniskt med patienter men även med programutveckling och forskning. Mia har utvecklat behandlingsprogrammet STOPPA som riktar sig till ungdomar med risker att återfalla i sexualbrott.

De ungdomar Mia arbetat med tillhör den grupp som bedömts ha hög återfallsrisk. Av alla barn som begår sexuella övergrepp mot andra barn hör cirka 10 procent till denna grupp. Mia betonar att det alltså är en stor majoritet av barnen som inte återfaller, men att en förutsättning för detta är att vuxna uppmärksammar och markerar tydligt för barnet vad som är okej och inte.

Ungdomar som vårdas på SiS kan ha gjort sig skyldiga till olika typer av sexualbrott, exempelvis att sprida nakenbilder, eller att hota eller tjata sig till sex. Mia beskriver att det är vanligt att ungdomarna inte själva håller med om att de gjort något fel, något som delvis hänger samman med att de har flera parallella svårigheter och riskfaktorer.

”Jag är inte van vid en klientgrupp som inser att de har gjort något fel, utan de är ofta väldigt frågande.”

Samtidigt innebär inte det faktum att ett barn utsatt ett annat barn alltid att barnet är på väg att utveckla omfattande beteendeproblem. Det kan också handla om kunskapsbrist – att barnet inte vet vad som är okej eller inte – eller bristande förmåga att tolka andra människors signaler. Mia poängterar att det kan vara kontraproduktivt att rikta behandling mot barn med låg återfallsrisk eftersom det i värsta fall kan leda till negativ identitetsutveckling där barnet ser sig själv som en person med en problematisk sexualitet, vilket i sin tur kan leda till psykisk ohälsa. För de flesta barn som kränker någon annan sexuellt är det tillräckligt med ett ökat vuxenstöd och det Mia kallar normering – en tydlig reaktion från vuxenvärlden som markerar att det inträffade inte var okej.

Barn och unga med förhöjd återfallsrisk är däremot i behov av en riktad övergreppsspecifik behandling. Dessa behandlingsmetoder bygger ofta på KBT

(kognitiv beteendeterapi) eller DBT (dialektisk beteendeterapi) och riktar sig mot riskfaktorer som impulsivitet, svårigheter att hantera känslor och sexuell upptagenhet. Det är också centralt att arbeta med att förändra övergreppsstödjande attityder, det vill säga tankesätt som förminskar, ursäktar eller rättfärdigar sexuella kränkningar av andra.

Vilka tecken ska då vuxenvärlden vara vaksam på?

Mia menar att det är svårt att ge ett strikt forskningsbaserat svar då det ännu inte finns tillförlitliga bedömningsinstrument för screening av sexuellt problematiskt beteende. Ur ett bredare perspektiv framhåller hon dock vikten av att vuxna håller koll på och känner in sitt barn. Hur väl förstår barnet samtycke? Om ett barn har svårt att förstå samtycke och gränser i kompisrelationer och vardagliga sociala situationer, är det rimligt att anta att liknande svårigheter skulle kunna uppstå även i sexuella situationer.

En annan varningssignal kan vara om barnet uttrycker övergreppsstödjande attityder. Även en frekvent porrkonsumtion kan utgöra en riskfaktor. Här lyfter Mia särskilt vikten av att inte glömma

barn med intellektuella funktionsnedsättningar. Denna grupp blir avsexualiserade, vilket är problematiskt då dessa barn givetvis också utvecklar en sexualitet.

”Har man en funktionsvariation så kanske man behöver ännu mer guidning i hur man ska sköta bitarna kring samspel och samtycke på ett snyggt sätt.”

Mia menar också att det i dagsläget finns viss kunskapsbrist kring sexuella beteendeproblem bland professionella som möter ungdomar i sin yrkesutövning. Hon efterlyser en högre kunskapsnivå, särskilt hos socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri, dit många i första hand vänder sig när det finns oro för ett barn.

”Kan vi komma in med adekvata insatser så kan man ju stoppa en problemutveckling.”

Hon framhåller att evidensbaserade bedömningsinstrument för återfallsrisk som finns borde användas i större utsträckning, för att urskilja vilka ungdomar som kan behöva övergreppsspecifik behandling.

Behandlingsprogrammet STOPPA

Behandlingsprogrammet STOPPA används av Statens institutionsstyrelse och är en multimodal KBT-behandling som riktar sig till ungdomar 13–19 år som löper en medelhög till hög risk att återfalla i sexualbrott och är placerade i heldygnsvård. Hittills har programmet bara genomgått av pojkar.

Mia beskriver att STOPPA togs fram då det fanns behov av ett behandlingsprogram specifikt utformat för slutenvård. Programmet, som tar ungefär sex till sju månader att slutföra, är uppbyggt så att ungdomen får ett team runt sig bestående av flera olika professionella. Där finns bland annat en psykolog som kan göra en individuell analys utifrån den specifika ungdomens riskprofil. Vidare består programmet av en gruppbehandlingsdel med fokus på färdighetsträning kring bland annat impulshandling, sexuella gränser och samtycke. Programmet består till stor del av att träna dessa färdigheter

utifrån vetenskapen om att unga personer lär sig bättre genom att öva praktiskt än genom att resonera teoretiskt.

Programmet syftar även till att mobilisera den unga personens nätverk genom att samla de viktigaste personerna i ungdomens närhet och utbilda dem i vilka som är ungdomens största individuella risker samt vilka färdigheter ungdomen lärt sig genom STOPPA. Att nätverket har denna kunskap är viktigt för det långsiktiga bibehållandet av behandlingsresultaten.

STOPPA har nyligen utvärderats i samarbete med Karolinska institutet. Här visades både att STOPPA är ett program som ungdomarna i relativt hög grad fullföljer samt att behandlingen ger medelstora signifikanta effekter avseende återfallsrisken (Jörgensen et al., 2025).

Vad har vi lärt oss?

GENOM SAMTALEN MED experter på området vet vi att bilden av barn med sexuella beteendeproblem ofta är komplex. Flera av de vi intervjuat lyfter fram vanliga missuppfattningar – till exempel att barn som begår övergrepp på andra barn saknar empati eller på andra sätt avsevärt skiljer sig från barn i allmänhet.

Vi har också fått en tydligare bild av hur synen på vad som ansetts vara sexuella beteendeproblem hos barn har förändrats över tid. Från att sexuellt utforskande och gemensamma sexuella lekar en gång förespråkats som sunt och utvecklande, har medvetenheten ökat om att även barn kan utsätta andra barn sexuellt. Som en konsekvens har förhållningssättet till barns sexualitet blivit mer dubbelt. Idag ligger det närmare till hands att tolka små barns sexuella uttryck som gränsöverskridande och som en möjlig signal på att någonting kan vara fel.

Allteftersom uppmärksamheten kring sexuella beteendeproblem hos barn ökat har också behandlings- och stödprogram utvecklats för de barn som har behov av det. I dag finns program som visat sig vara effektiva, särskilt till gruppen med högst återfallsrisk. Parallellt har fokus på att tidigt identifiera barn med sexuella beteendeproblem stärkts, och som framkommer i de intervjuer vi gjort menar experter på området att detta kan ske redan i förskoleåldern.

Samtidigt väcker detta viktiga frågor. Kan ett mer aktivt förhållningssätt till att upptäcka sexuella beteendeproblem hos små barn leda till att deras sexuella nyfikenhet och utforskande begränsas

och stigmatiseras? Och vilka konsekvenser får det för ett barn när dess sexualitet definieras som problematisk?

Som psykologen Mia Jörgensen påpekar i sin intervju kan det finnas nackdelar med att behandla i de fall det inte är tydligt motiverat. Detta då behandlingen kan fungera identitetsskapande och snarare befästa självbilden av att vara en förövare hos barnet – något som naturligtvis inte är önskvärt. Därför är det viktigt att inte överbehandla de barn som endast löper en låg risk att begå framtida sexualbrott.

Vad kan då vuxna göra för att förebygga att barn utsätter andra barn? Flera experter betonar att barn ofta behöver hjälp att förstå vad som är rätt och fel. Detta gäller särskilt barn som visar svårigheter i samspel med jämnåriga, men även barn med intellektuella funktionsnedsättningar kan behöva extra guidning kring samtycke.

Många barn hör av sig till Ecpat med frågor om vad som är okej och inte när det kommer till sex och samtycke. De allra flesta vill göra rätt, men är osäkra på vad som gäller. Detta visar tydligt vuxenvärldens ansvar att informera och vägleda.

Som viktig vuxen i barns närhet är det också avgörande att känna till betydelsen av att ett barn som utsatt någon annan får adekvat bemötande och rätt typ av insats. Barnet behöver ta ansvar för sina handlingar, men samtidigt få stöd från vuxenvärlden i att det går att göra annorlunda framåt.

Tips till viktiga vuxna i barns närhet

“Jag tror det vore hjälpsamt om personal i skolan försöker fånga upp de ensamma, mobbade barnen som inte platsar bland kompisar. Dessutom är det viktigt att skolan tar i på skarpen när det handlar om barn som kränker andra barn på rasterna. Nolltolerans mot kränkningar vore bra.”

Börje Svensson, legitimerad psykoterapeut, handledare och konsult.

“Hjälp barnet. Det är lätt att hamna i affekt och bli rädd eller arg för att barnet gjort så, men det här är ett barn som behöver stöd och hjälp. Det behöver inte betyda att det här barnet kommer att göra så här hela livet så ju snabbare de får hjälp desto större chans att det blir bättre. Människor kan förändras om de vill.”

Lina Hasselberg, behandlingspedagog och rådgivare på Ecpat.

“Om man ser barn som har svårt i kontakten med jämnåriga är det viktigt att hjälpa dem att faktiskt lära sig färdigheter i hur man umgås med jämnåriga. För det är ju ofta där det brister. Var nyfiken, prata med ditt barn på ett öppet sätt utan att vara för ifrågasättande.”

Anette Birgersson, legitimerad psykoterapeut, föreläsare och utbildare.

“Jag skulle önska att man tar på allvar och adresserar när man ser tecken.”

Susanna Pettersson, barnrättsjurist på Ecpat Sverige.

“Att prata om kroppen, också privata områden från tidig ålder. Att normalisera alla delar av kroppen och dess funktioner och att inte skambelägga det.”

Poa Samuelberg, psykolog och utredare.

“Vuxna behöver kommunicera till barn att även det som händer på nätet är på riktigt. Att det kan vara brottsligt. Varför vet inte barn att det är brottsligt att dela nakenbilder utan samtycke?”

Susanna Pettersson, barnrättsjurist på Ecpat Sverige.

Referenser:

Campbell, F., Both, A., Hackett, S., & Sutton, A. (2020). Young People Who Display Harmful Sexual Behaviors and Their Families: A Qualitative Systematic Review of Their Experiences of Professional Interventions, Trauma, Violence and Abuse, 21(3)

Ecpat (2025) "Det känns som om jag redan förstört mitt liv på grund av en bild" En rapport om barns utsatthet för sexualbrott i digitala miljöer.

Hackett, S., Darling, A.J., Balfe, M., Masson, H., & Phillips, J. (2022). Life course outcomes and developmental pathways for children and young people with harmful sexual behaviour, Journal of Sexual Agression, 30(2), 145-165

Jørgensen, M., Norman, Å., Hallqvist, M., Weterborg, D., Enebrink, P., & Långström, N. (2025). Behandlingsprogrammet Stoppa för unga som begått sexuella övergrepp: En studie av implementering och preliminär behandlingseffekt, Forskningsrapport, Statens institutionsstyrelse

Worling, J.R. (2004). The estimate of risk of adolescent sexual offense recidivism (ERASOR): Preliminary psychometric data. Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment, 16(3), 235-254

@EcpatSverige

+46 (0)8 598 920 00

info@ecpat.se

www.ecpat.se

www.ecpat.se/hotline

www.dittecpat.se

Bankgiro: 903-4349

